

Jouni Korkiasaari

Suomalaiset maailmalla

**Katsaus
Suomen siirtolaisuuteen
kautta aikain**

Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet

Turku - Åbo 2003

<http://www.migrationinstitute.fi>

Suomalaiset maailmalla

Katsaus Suomen siirtolaisuuteen kautta aikain

Suomalaisia on aikojen kuluessa siirtynyt lähes kaikkiin maailman kolkkiin. Viimeisten sadan vuoden aikana maasta on laskettu muuttaneen yli miljoona henkeä, joista vajaa puolet ennen toista maailmansotaa. Siirtolaisuudessa on ollut kaksi päävirtaa. Sotaa edeltänyt maastamuutto suuntautui etupäässä Pohjois-Amerikkaan, kun taas sodan jälkeen lähteneistä 80 prosenttia on mennyt Ruotsiin. Noin joka kolmas on palannut takaisin. Maittaiset erot ovat kuitenkin olleet huomattavia. Ilman maastamuuttoa Suomen väkiluku olisi nykyisin 6–7 miljoonaa.

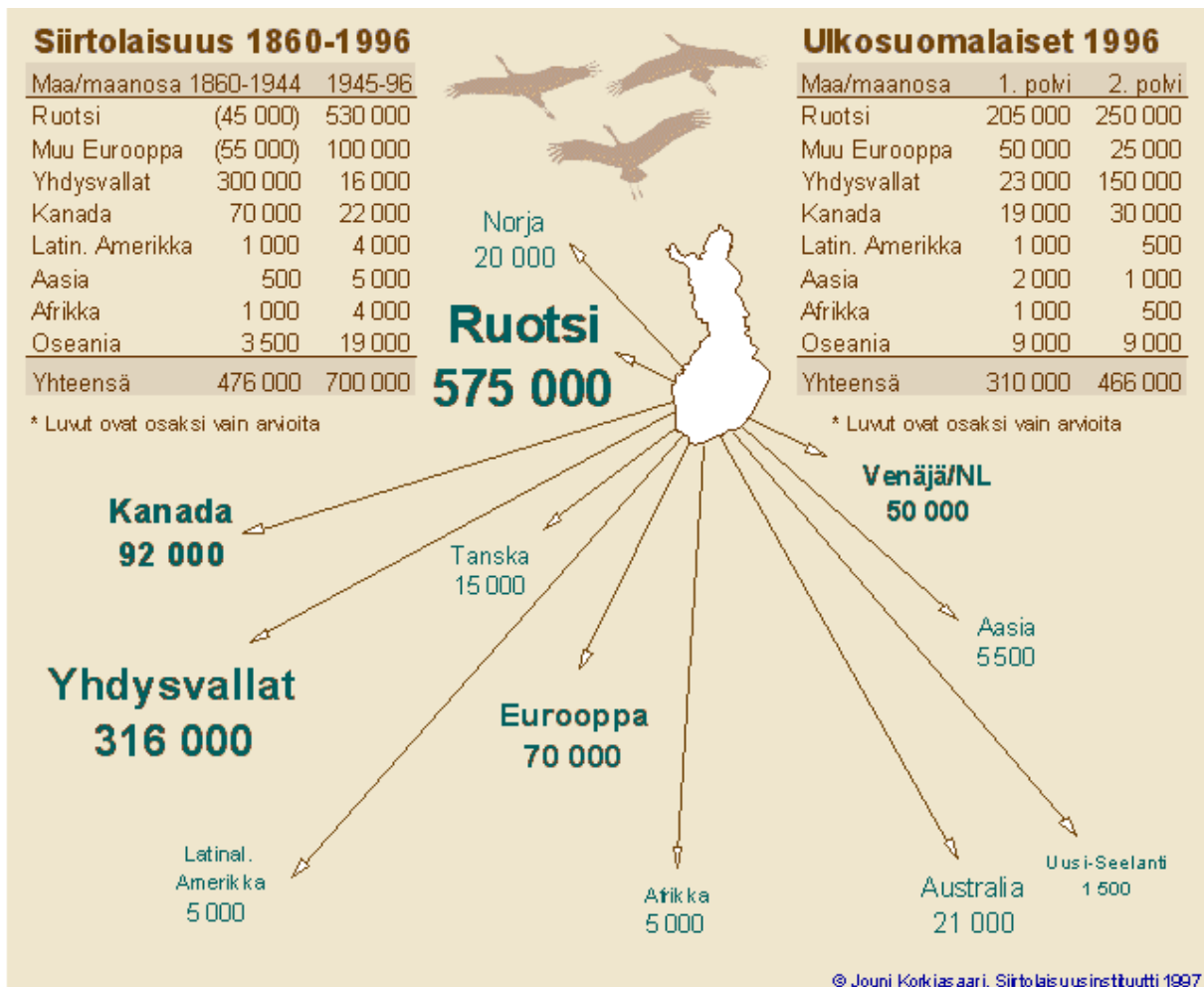
Varhainen lähisiirtolaisuus

Taloudelliset ja valtiolliset yhteydet, sodat ja rajojen muutokset naapurimaiden kanssa ovat jo vuosisatojen ajan houkutelleet tai pakottaneet suomalaisia siirtymään milloin itään, milloin länteen. Ensimmäisen kerran heitä tiedetään muuttaneen suurin joukoin uudisasukkaiksi Keski-Ruotsin asumattomille metsäseuduille, osin Norjankin puolelle. Tämä tapahtui 1500- ja 1600-lukujen vaihteessa. Lähtijöitä oli 10 000–12 000. Parin seuraavan vuosisadan aikana muuttovirta Ruotsiin jatkui tasaisempana. Muuttaneiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Se on joka tapauksessa ollut merkittävä, sillä esimerkiksi vuosina 1861–1945 passin ottaneita oli 35 000–40 000.

Muuttoliike itään oli myös huomattavaa. Sen pääasiallisena kohteena oli Inkerinmaa, Karjalan kannas ja Pietari. On arvioitu, että Venäjälle olisi ennen ensimmäistä maailmansotaa, pääasiassa autonomian aikana, muuttanut noin 150 000 suomalaista. Neuvostoliittoon siirtyi lisäksi 1930-luvun vaihteen molemmin puolin noin 10 000 etupäässä laittomasti rajan ylittänyttä ”loikkaria” ja 6 000–8 000 Pohjois-Amerikasta tullutta amerikansuomalaista. Muuton syyt olivat sekä poliittisia että taloudellisia.

Kolmas perinteinen lähisiirtolaisuuden alue oli Pohjois-Norja. Ruotsiin ja Venäjään verrattuna sen merkitys oli kuitenkin suhteellisen vähäinen. Voimakkaimmillaan tämä ns. kveenisiirtolaisuus oli 1830- ja 1860-lukujen välillä.

Lähisiirtolaisuus oli enimmäkseen maan sisäiseen muuttoon verrattavaa liikehdintää. Oleskelu oli usein tilapäistä. Jo tuolloin oli tavallista lähteä esimerkiksi kesän ajaksi töihin Ruotsin sahalaitoksiin, Norjan kalatehtaisiin tai Karjalan kannaksen maataloille. Niinpä sitä ei alkuun edes laskettu siirtolaisuudeksi. Kun siirtolaisuuden virallinen tilastointi aloitettiin 1880-luvulla, otettiin siinä ensivaiheessa huomioon vain Amerikkaan passin ottaneet. Naapurimaat ja muu Eurooppa kelpuutettiin mukaan vasta vuonna 1924.

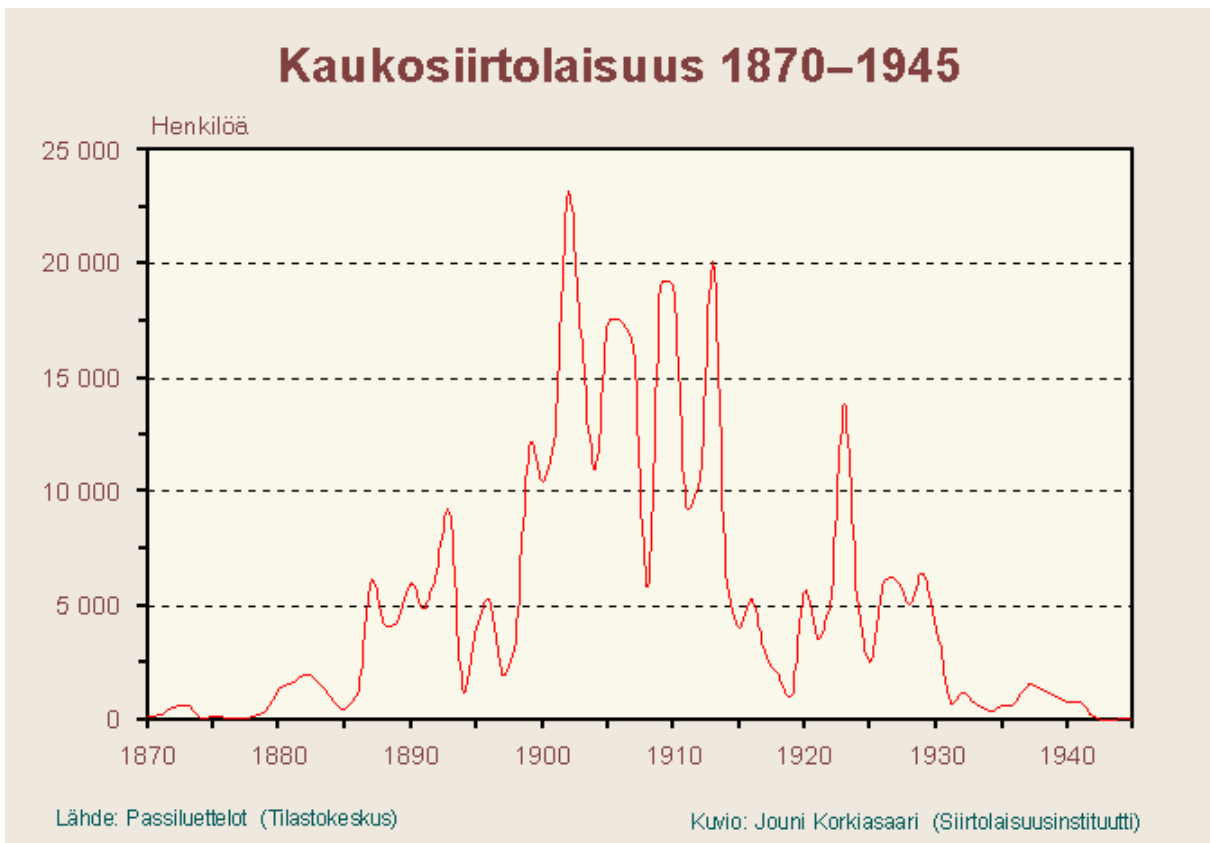
Suuri amerikansiirtolaisuus

Pohjois-Amerikkaan ensimmäiset suomalaiset muuttivat jo 1600-luvulla yhdessä ruotsalaisten kanssa (ns. Delaware-siirtolaisuus). Suuremmin joukoin Uudelle mantereelle alettiin muuttaa vasta 1860-luvulla. Kaikkiaan Amerikkaan lasketaan ennen toista maailmansotaa menneen noin 370 000 suomalaista. Siirtolaisuuden huippu ajoittui vuosille 1899–1913. Valtaosa muutoista suuntautui tällöin Yhdysvaltoihin. Toinen, pienempi muuttoaalto koettiin 1920-luvulla. Yhdysvaltain aloittamien maahanpääsyräjoitusten vuoksi pääasialliseksi kohdemaaksi tuli nyt Kanada.

Amerikansiirtolaisuus oli ennen muuta 'vanhan' ja 'uuden' mantereiden teollistumiseen ja väestökehitykseen liittyvä ilmiö. Teollistumisen ja liikenneyhteyksien kehittymisen myötä mantereiden välille syntyi 1800-luvun puolivälissä yhtenäinen talousalue. Amerikassa oli tuolloin runsaasti vapaata viljelysmaata ja raaka-aineita, mutta pulaa työvoimasta. Euroopassa taas oli paljon pääomaa ja työvoimaa. Vaikka kehittyvä teollisuus tarvitsi työntekijöitä Euroopassakin, ei se silti pystynyt työllistämään nopean väestökasvun synnyttämää ns. suhteellista liikaväestöä. Muuttoa edesauttoivat myös ajan uskonnolliset ja poliittiset olot. Eurooppalaisten silmissä Amerikka oli rajattomien mah-

dollisuuksien ja vapauden luvattu maa. Uudet keksinnöt, juna ja höyrylaiva, olivat osaltaan luomassa edellytyksiä suurelle muutolle.

Suomessa siirtolaisuuden yhtenä syynä olivat venäläisten sortotoimenpiteet ja maan venäläistäminen. Oma merkityksensä oli myös suomalaisella perinnönjaolla: Omaisuuden siirtyminen vanhimmalle pojalle pakotti nuoremmat sisarukset lähtemään muualle leivänhakuun. Osa siirtolaisista oli ”elintasomuuttajia”, joiden tavoitteena oli nopea vaurastuminen ja oman talon tai tilan hankkiminen kotiin palattua. Kaivos- ja laivayhtiöiden värväystoiminta ja Atlantin takaa kotimaahan kantautuneet viestit uuden mantereen houkutuksista olivat monille lähdön lopullisena sytykkeenä. Elinoloihin ja perinteisiin liittyen siirtolaisuus oli suurinta Pohjanmaalta. Yli puolet lähtijöistä oli pohjalaisia.

Suuri ruotsinsiirtolaisuus

Toinen Suomen historiassa hyvin merkittävä maastamuuton kausi alkoi 1950-luvulla. Tämä etupäässä Ruotsiin suuntautunut siirtolaisuus jatkui 1970-luvun alkupuolelle asti. Se oli niin suurta, että sen seurauksena jopa maan väkiluku laski. Ruotsiin muuton keskeisenä taustatekijänä oli maamme elinkeinorakenteen nopea muutos ja sodanjälkeisten suurten ikäluokkien samaan aikaan tapahtunut tulo työelämään. Suuret joukot maaseudun nuoria joutui hakeutumaan kaupunkeihin ja Etelä-Suomeen, jossa kehittyvä teollisuus tarjosi heille mahdollisuuden toimeentuloon. Asuntopula ja työhön hakeutuvien suuri määrä estivät kuitenkin monia muuttamasta kotimaassa.

Samanaikaisesti naapurimaan korkea palkkataso sekä työn- ja asunnonsaannin helppous tarjosivat kymmenille tuhansille suomalaisille paljon houkuttelevamman vaihtoehdon. Osaltaan muuttointoa vielä lisäsi Suomessa vuonna 1967 toteutettu noin 30 prosentin devalvaatio, joka kasvatti huomattavasti maiden välisiä nimellispalkkaeroja. Ruotsiin muutto oli muutenkin helppoa, koska sille ei 1950-luvun alussa voimaan tulleen pohjoismaiden välisen muuttovapauden vuoksi ollut enää mitään laillisia tai muodollisia esteitä. Kielikään ei ollut esteenä, koska tarjolla olleissa töissä ei kielitaitoa juuri vaadittu. Yhtä lailla vähäinen oli maantieteellisen etäisyyden ja maiden välisten sosiaalisten ja kulttuuristen erojen merkitys. Kun tähän vielä lisätään aiemmin menneiden antama esimerkki ja kotimaahan kantautuneet viestit hyvistä ansioista, ei ole mikään ihme, että niin moni lopulta pakkasi laukkunsa ja jätti kotikontunsa - kuka tilapäisesti, kuka pysyvästi.

Muu siirtolaisuus

Australiasta tuli 1920-luvulla yhdessä Kanadan kanssa kaukosiirtolaisuuden tärkein kohde Yhdysvaltain alettua rajoittaa siirtolaisten maahanpääsyä. Suuren lamakauden ja sodan myötä muutto näihinkin maihin välillä hiljeni, mutta vilkastui jälleen 1950- ja 1960-luvulla. Syyt olivat suureksi osaksi taloudellisia ja muuttajien ominaispiirteet hyvin samanlaisia kuin Ruotsiin siirtyneillä. Taustalla oli myös poliittisia vaikuttimia. Osaltaan asiaan vaikutti kohdemaiden siirtolaisia houkutteleva politiikka. Pienenä australianasiirtolaisuuden sivuvirtana suomalaisia on siirtynyt jonkin verran myös Uuteen-Seelantiin (1500).

Muut kaukomaat eivät ole suomalaisia juuri kiehtoneet. Aasiaan, Afrikkaan ja Latinalaiseen Amerikkaan menneiden yhteenlaskettu määrä on kaikkina aikoina ollut noin 15 000. Lisäksi oleskelu on useimmiten ollut luonteeltaan vain määräaikaista. Vuosiansadan vaihteen molemmin puolin suomalaisia meni mm. Etelä-Afrikkaan kaivostyöläisiksi ja Kongojoen laivoille koneenkäyttäjiksi. Vuosien saatossa Afrikassa on käynyt myös lukuisia määrä lähetystyöntekijöitä ja viime vuosina erityisesti kehitysapuprojekteissa työskenteleviä. Latinalaisen Amerikan varhaisimman siirtolaisuuden ydinjoukko koostui ns. utopiasiiirtolaisista, jotka perustivat sinne kaikkiaan kuusi siirtokuntaa. Vajaat sata utopistia muutti 1860-luvulla myös Amurin niemimaalle Aasiaan. Alaskassakin asui 1860-luvulla useampaan sataan noussut suomalaisjoukko samoin Siperiassa, jonne Venäjän vallan aikana karkotettiin Suomesta noin 3 300 vankia. Alueelle muutettiin myös vapaaehtoisesti.

Pohjoismaiden ulkopuoliseen Eurooppaan suuntautunut siirtolaisuus on viime vuosiin asti ollut lähes tutkimaton alue. Edes muuttaneiden määrää ei ole tilastointiongelmien vuoksi pystytty luotettavasti laskemaan. Kohdemaista saatujen tietojen perusteella alueella asui 1980-luvun lopussa noin 30 000 Suomessa syntynyttä henkilöä. Takaisin palanneet huomioon ottaen muuttaneita on ilmeisesti ollut lähes 50 000. Valtaosa heistä on ollut nuoria, vähintään ylioppilastutkinnon suorittaneita naisia, jotka ovat ensi vaiheessa muuttaneet alueelle vain tilapäisesti esimerkiksi kesätöihin tai opiskelemaan. Avioliitto uuden asuinmaan kansalaisen kanssa on ollut tavallisin syy pysyvälle jäämiselle.

Avioituminen onkin 1980-luvulla ollut tärkein yksittäinen motiivi Pohjoismaiden ulkopuolelle suuntautuneissa muuttoissa. Naisista jopa yli puolet on muuttanut tästä syystä. Miesten kohdalla taas korostuvat määräaikaiset työprojektit ja ammattiuralla eteneminen sekä kokeilun-, seikkailun- ja vaihtelunhalu.

Siirtolaisuuden uudet piirteet

Siirtolaisuus on perinteisesti koettu ikään kuin lopullisena, etupäässä taloudellisten syiden sanelemana elämänratkaisuna. Muuttajille on ollut ominaista suhteellisen vähäinen koulutus ja ammattitaito. Nykyisin näitä 'leveämmän leivän perässä' lähtijöitä on joukossa enää vähän, koska ammatti- ja kielitaidottomien henkilöiden on ollut entistä vaikeampaa saada työtä ulkomailta. Kotimaan talouskehitys ja elintason kohoaminen ovat toisaalta vähentäneet muuttopainetta. Tänä päivänä maastamuuttajat ovatkin enimmäkseen pitkälle koulutettua väkeä, joka ainakin aluksi lähtee ulkomaille vain määräajaksi. Opiskelu, kielitaidon kartuttaminen, urakehitys, uusien elämäkokemusten hankkiminen ja ihmissuhteet ovat muuton syinä ohittaneet toimeentuloon liittyvät motiivit.

Lähtijöiden joukossa on myös yhä enemmän ns. kausisiirtolaisia, jotka asuvat ulkomailla vain osan vuotta, tavallisesti talvikauden. Esimerkiksi Espanjaan näitä enimmäkseen eläkeikäisiä "muuttolintuja" lentää vuosittain arviolta 10 000.

Yleistäen voidaan sanoa, että nykypäivän maastamuuttaja on tyypillisesti joko ulkomaille avioituja tai tavoitteistaan hyvin tietoinen määräaikaismuuttaja, jolle ulkomailla asuminen on vain yksi, elämänmenoon luonnollisesti kuuluva vaihe.

Tämän päivän ulkosuomalaiset

Ulkomailla asui 1990-luvun puolivälissä noin 310 000 Suomessa syntynyttä henkilöä. Heille siellä syntyneitä lapsia oli suunnilleen saman verran. Ensimmäisen ja toisen polven ulkosuomalaisten määrä oli yhteen laskien lähes 630 000. Yli puolet heistä asui Ruotsissa ja kolmasosa Pohjois-Amerikassa.

Oman kulttuuriperinteen vaaliminen, keskinäisen kanssakäymisen edistäminen ja yhteisten etujen ajaminen on aikojen kuluessa synnyttänyt ulkosuomalaisten keskuudessa monenlaista toimintaa. Järjestäytyneitä aktiviteetteja on virinnyt lähes kaikkialla, jossa on vähänkään ollut pysyvää suomalaistasutusta. Siirtolaisten määrän, sosiaalisen taustan, aatteellisten erojen ja kohdemaissa vallitsevien olojen vuoksi sen tavoitteet, muodot ja edellytykset ovat vaihdelleet huomattavasti eri maissa ja eri aikoina.

Siirtolaisuuden huippukausina ulkosuomalaisille ominainen aatteellinen innostus ja etujärjestötoiminta on ajan myötä rapistunut. Elinolojen paraneminen, valtakulttuuriin sopeutuminen ja jäsenpohjan väheneminen ovat olleet tähän keskeisenä syynä. Uudet siirtolaiset ovat toisaalta olleet edeltäjiään koulutetumpia ja sijoittuneet heti parempiin asemiin uudessa kotimaassaan. Yhteistoiminnan tarve on sen vuoksi suuntautunut

enemmän perinteiden vaalimiseen ja yhdessäoloon kuin omien etujen ja oikeuksien ajamiseen.

Ensimmäisen siirtolaispolven vanhetessa ja harvetessa on huoli toiminnan jatkumisesta ja jälkikasvun osallistumisesta yhteisiin rientoihin ja pyrintöihin ollut keskeinen ulkosuomalaisyhteisöjen toimintaa kivertävä tekijä. Maailmalla on silti edelleen satoja aktiivisesti toimivia Suomi-seuroja ja muita yhdistyksiä. Monissa maissa voimat ovat riittäneet jopa yhteisten kattojärjestöjen perustamiseen. Muita näkyviä aikaansaannoksia ovat mm. Suomi-koulut, eläkeläisten lepokodit, museot, arkistot ja omat seurakunnat sekä erilaiset juhlatapahtumat. Myös omakielisiä sanomalehtiä ja muita julkaisuja ilmestyy melko runsaasti. Ulkosuomalaisten suuri määrä ja vahva kiinnostus omiin juuriinsa takaavat varmasti sen, että tätä toiminnallista valmiutta riittää myös tulevaisuudessa. Suomen kannalta ulkosuomalaiset ovat merkittävä, mutta toistaiseksi lähes hyödyntämätön voimavara.

Katso myös artikkelit:

- Maastamuuton ominaispiirteet 1980- ja 1990-luvulla
- Maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi (Suomen siirtolaisuus 1980- ja 1990-luvulla)
- Finnish Emigration and Immigration after World War II

Lisätietoja:

- Siirtolaisuusinstituutin tilastot
- Jouni Korkiasaari: Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1989.
- Jouni Korkiasaari: Siirtolaisia ja ulkosuomalaisia. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset 1980-luvulla. Työpoliittinen tutkimus 33. Työministeriö. Helsinki 1992.
- Suomen siirtolaisuuden historia I–VI. Siirtolaisuusinstituutti vuosina 1996–2009 julkaisema kuusiosainen kirjasarja.
- Siirtolaisuusinstituutin kirjastossa on maan laajin valikoima siirtolaisuustutkimuksia ja muuta muuttoliikkeeseen liittyvää kirjallisuutta. Kirjoja voivat lainata myös laitoksen ulkopuoliset henkilöt (kaukolainatkin ovat mahdollisia, jos lainaaja maksaa lähetyskulut).